

SUSVETIMĖJIMO SĄVOKOS AKTUALUMAS KARLO MARXO IR GEORGO WILHELMO FRIEDRICHO HEGELIO SOCIALINĖJE TEORIJOJE

Aneta Rostovskytė

Šiaulių universitetas

Filosofijos ir antropologijos katedra

P. Višinskio g. 38, Šiauliai

El. p. arostovskyte@gmail.com

Aptariant Karlo Marxo ir Georgo Wilhelmo Friedricho Hegelio socialines teorijas, neišvengiamai susiduriama su susvetimėjimo sąvoka, kurios kontekste jie aprašė socialinių santykių funkcionavimo principą. Abu remdamiesi tuo pačiu istoriniu metodu, kurį traktavo kaip patikimą ir objektyvų dėl paties metodo empirinio faktiškumo, tyrė tuos pačius istoriškai egzistavusius visuomeninius santykius, tačiau priėjo prie visiškai skirtingų išvadų, kas yra visuomeninių santykių veikimo pagrindas. G. W. F. Hegeliui socialiniai santykiai skleidžiasi metafizikos plotmėje, kaip absoliučios dvasios istorija, K. Marxui – kaip ekonominė, nuo materialinių veiksnių priklausoma visuomenės raidos istorija.

Žvelgdamas istoriškai G. W. F. Hegelis pastebėjo, kad socialiniams santykiams būdinga *performacija*, nurodanti ankstesnės egzistuojančios socialinės formos (tvarkos) paneigimą ir naujos įsteigimą. Pažymėtina, kad šį iš neigimo (vok. *Negation der negation*) kylantį socialinių santykių judėjimą F. Hegelis suvokė pozityviai, t. y. kaip vis labiau laisvėjantį, racionalėjantį bei artėjantį tobulos socialinės formos link.

Tačiau šį vyksmą G. W. F. Hegelis įvardijo ne kaip savarankišką ar tik nuo žmonių sąmoningumo bei veiklos priklausantį procesą, bet kaip *apriori* egzistuojančios ir su savimi susvetimėjusios absoliučios dvasios, siekiančios save pažinti per žmonėms užduotą tikslą. *Taigi dvasia yra pati save palaikanti absoliuti, reali esmė. Visi ankstesni sąmonės pavidalai yra jos abstrakcijos; jie pasireiškia tuo, kad dvasia save analizuoja, atskiria savo momentus ir apsistoja prie pavienio [momento]. Ši tokių momentų izoliavimo prielaida ir atrama yra pati dvasia; kitaip tariant, jie egzistuoja tik dvasioje, kuri yra egzistencija. Kai momentai šitaip izoliuoti, atsiranda regimybė, kad jie egzistuoja patys savaime; tačiau tai, kad jie yra tik momentai arba nykstantys dydžiai, parodė jų tolesnė kaita*

(Fortwatzung) ir sugrižimas į savąjį pagrindą bei esmę; o ši esmė kaip tik ir yra tų momentų judėjimas ir ištirpimas (Hegel 1997: 326–327).

Savęs nepažįstančią absoliučią dvasią G. W. F. Hegelis apibrėžė kaip susvetimėjusią su savimi. Susvetimėjimo išraiška buvo siejama su egzistuojančiu dvasios ir gamtos netapatumu, kurį subjektas yra determinuotas paneigti paverčiant gamtą mintimi.

Pirminis gamtos suintelektinimas vyksta per kalbą, kada daiktai yra signifikuojami, tokiu būdu juos bendrinant arba atskiriant vienas nuo kito. Antrinis veiksmas, kuris dar labiau įtraukia gamtą į minties plotmę, pasireiškia, kai subjektas jau ne tiesiogiai patiria daiktus, o įžvelgia vidines jų galimybes ir per veiklą (darbą) jas aktualizuoja. Pavyzdžiui, ne patiria paties grūdo augimo proceso, bet suvokia, kad iš grūdo galima pagaminti duoną. Taip per veiklą subjektas tuos daiktus, su kuriais sąveikauja, paverčia savo nuosavybe, ir gamta bei pats subjektas nustoja egzistuoti iracionaliai bei savarankiškai, jie tampa neatsiejami nuo absoliučios dvasios.

Nuosavybės atsiradimą G. W. F. Hegelis traktavo kaip pozityvų veiksmą, nes nuo šio momento gamta tampa tapati minčiai, o gamtos istorija – tapati visuomenės (vok. *Gesellschaft*) istorijai, kuri iš esmės yra absoliučios dvasios savęs pažinimo istorija. *Nuosavybės protingumas yra ne poreikių patenkinimas, o tai, kad panaikinamas grynos asmenybės subjektyvumas. Tik nuosavybėje asmuo pasireiškia kaip protas. Net jei ši pirmoji laisvės realybė yra išoriniame daikte, todėl ji yra bloga realybė, tai abstrakti asmenybė, kuri būtent savo betarpiškume negali turėti jokios kitos esaties, o tik esatį betarpiškumo apibrėžtyje* (Hegel 2000: 103).

G. W. F. Hegelis išskyrė tris visuomenės raidos stadijas, kurios atspindėjo absoliučios dvasios savęs pažinimo situaciją. Socialumo pirmaradiškumą G. W. F. Hegelis kildino iš dvasios substancialumo ir žmogui būdingo meilės jausmo, paskatinusio juos burtis į atskiras šeimas, kurios, sąveikaudamos tarpusavyje, steigė visuomeninius santykius.

Pirmąją ir primityviausią visuomenės raidos stadiją, pasak G. W. F. Hegelio, galima laikyti tironiją. Tai tokia visuomenės forma, kurioje veikiama ne pagal racionalumo ir laisvės, bet pagal spontaniškumo, kovos ir pavergimo principą. Kovoje stipresnioji šeima įveikia silpnesnes šeimas, vadinasi, stipresnis primeta silpnesniajam savo valią, kuri palaiškoma jėga ir bausmėmis. Šioje visuomenės stadijoje absoliuti dvasia esti

pirminiame savęs pažinimo lygmenyje, kurią privalės paneigti nuo kovų ir priespaudos pavargusi racionalėjanti ir laisvėjanti subjekto mintis.

Antroji visuomenės stadija – tai išsivysčiusi iš tironijos ir jau pasižyminti laisvės bei racionalumo apraiškomis pilietinė visuomenė, kurios aktualizacijos priešastimi G. W. F. Hegelis laikė ne konkrečias istorines aplinkybes, o vieną žmogų. Savo knygoje „Protas ir Revoliucija“ H. Marcuse teigė: *Hegelis matė Napoleone istorinę asmenybę, kurio dėka prancūzų revoliucija įgavo realių išraišką; Hegelio teigimu, jis buvo vieninteliu žmogumi, gebančiu 1789 m. suteikti visuomeninę tvarką socialinėje sistemoje, sujungiant individualią laisvę su universaliu racionalių įstatymu.* (Mapkyze 2000: 223–224).

Po Prancūzijos revoliucijos, panaikinus luomus, buvo įteisinta visų piliečių lygybė prieš įstatymą. Lygybė kiekvienam piliečiui garantavo teisę į laisvę, nuosavybę ir gyvybę. Teisėta valdžia buvo laikoma tik ta, kuri buvo išrinkta piliečių. Bažnyčios atskyrimas nuo valstybės įgalino religijos laisvę. Tačiau, kaip pažymi G. W. F. Hegelis, pilietinė visuomenė nėra absoliučios dvasios galutinė savęs pažinimo pakopa, nes šioje visuomeninių santykių formoje individai veikia vedini asmeninio, o ne bendro intereso, todėl antagonistinis piliečių tarpusavio santykis yra neišvengiamas.

Remiantis G. W. F. Hegeliu, antagonistinių piliečių tarpusavio santykių pabaiga ir absoliučios dvasios galutinis savęs pažinimas įvyksta tuomet, kai individai laisvai ir sąmoningai atsisako savo asmeninės naudos vardan bendro intereso. Šis bendras interesas – tai ekonomiškai ir kultūriškai stipri nacionalinė valstybė, kuri yra visų piliečių įdėtų pastangų rezultatas. Valstybinę tvarką palaiko racionaliai veikiantis biurokratinis aparatas ir monarchas, kuris veikia yra piliečių bendro intereso simbolis ir autoritetas, o ne represinė jėga. G. W. F. Hegelis taip pat akcentuoja privatinės nuosavybės įstatymo pakeitimo būtinumą, kad būtų įteisintas ribotas privatinės nuosavybės įgijimo kiekis, taip panaikinant dichotomiją tarp asmeninio ir bendro intereso.

Taigi G. W. F. Hegelis valstybę iškelia aukščiau laisvų individų, taip dar aiškiau nurodydamas, kad jie buvo tik priemonė absoliučios dvasios savęs pažinimo procese. Kitaip tariant, valstybė yra tai, kas yra svarbiau už piliečių gerovę, nes valstybė yra grynoji mintis (gryna idėja).

K. Marxas istorinę socialinių santykių raidą, kaip ir G. W. F. Hegelis, vertino pozityviai, tačiau suvokė ją skirtingai, t. y. materialiam, o ne

idealiame lygmenyje, todėl jis, oponuodamas G. W. F. Hegeliui, teigė, kad socialinių santykių formaciją ir performaciją lemia ne abstrakti istorinė minties raida, per kurią susvetimėjusi dvasia susitaiko su savimi, bet konkreti materialinė žmonių veiklos raida, kuri ilgainiui įgalina paneigti istoriškai susiklosčiusį žmonių tarpusavio susvetimėjimą.

Pasak K. Marxo, norint nuodugniai kalbėti apie socialinių santykių formacijas bei juose besireiškiantį žmonių tarpusavio susvetimėjimą, būtina išsiaiškinti, kokia apskritai yra socialumo prigimtis.

1. Žmogus yra kūniška būtybė, kuriai būtina patenkinti savo pirminius materialinius poreikius, kad apskritai galėtų gyventi. *Taigi pirminis istorinis aktas yra reikalingų šiems poreikiams patenkinti reikmenų gaminimas, paties materialinio gyvenimo gamyba* (Markas, Engelsas 1974: 24).

2. Biologinis žmonių determinuotumas – reprodukuotis. Tai aiškiai nurodo, kad K. Marxas šeimai nesuteikė jokios dvasinės kilmės: *tai santykis tarp vyro ir moters, tėvų ir vaikų, šeima* (Markas, Engelsas 1974: 25). Pirminis socialinis santykis susiformuoja šeimoje. Gausėjant žmonių, formuojasi ir visuomeninis santykis. Taigi šalia savo materialinio gyvenimo gamybos žmonės taip pat formuoja ir visuomeninį gyvenimą.

K. Marxas, kaip ir G. W. F. Hegelis, išskyrė istoriškai egzistavusias socialinių santykių formacijas, tačiau jose ieškojo ne abstrakčios laisvėjančios ir racionalėjančios minties, bet konkrečių žmonių tarpusavio susvetimėjimo apraiškų, priklausančių nuo gamybinių jėgų išsivystymo bei privatinės nuosavybės formos. Visuomenės raidą K. Marxas suskirsto į penkias visuomeninių-ekonominių santykių formacijas, kuriuose pastebimas skirtingas žmonių tarpusavio susvetimėjimas. Jeigu gentinėje visuomenės santvarkoje dėl pakankamai primityvių gamybos priemonių ir šeiminio darbo pasidalijimo vyrauja šeiminė susvetimėjimo forma, tai antikinėje bendruomenėje (valstybėje) ir feodalinėje visuomenėje susvetimėjimo forma įgauna *klasinį* pavidalą. Vėlesnėse socialinėse formacijose (manufaktūrinėje, pramoninėje) dėl gamybinių jėgų išsivystymo ir abstraktėjančio darbo pasidalijimo principas *klasinis antagonizmas* ėmė vis labiau stiprėti.

Žmonių tarpusavio susvetimėjimas klasiniu pagrindu kritinį tašką, pasak K. Marxo, pasiekia industrinėje demokratinėje visuomenėje. Nors po Prancūzijos revoliucijos visi piliečiai paskelbiami lygūs prieš įstatymą, tačiau laisvė lieka labiau formali nei reali, nes pagal disponuo-

jamą privatinę nuosavybę piliečiai nebuvo lygūs. *Kiekvienas yra laisvas tiek, kiek laisva jo klasė, taigi jo individualumą riboja klasinis individas* (Маркuze 2000: 370). Buvo susiformavusios dvi pagrindinės klasės: kapitalistai ir darbininkai. Kapitalistams priklausė naują išsivystymo lygį pasiekusios gamybinės priemonės (mašinos), o darbininkams – jų darbo jėga. Mašinų atsiradimas formavo naują darbo pasidalijimo pobūdį. Manufaktūrose egzistavusių rankų darbą pakeitė mašinos, o darbininkas tapo tik mašiną aptarnaujančia priemone, taip susvetimėdamas su savo darbu.

K. Marxas išskyrė tris darbininko susvetimėjimo su savo darbu aspektus:

1. Susvetimėjimas su gaminamu produktu. Darbininkas gamina tik vieną produkto dalį ir nėra atsakingas už galutinį produkto rezultatą.

2. Susvetimėjimas su savimi. Darbininko darbas yra visiškai priklausomas nuo mašinos, kurią jis aptarnauja. Mašinai aptarnauti nereikalingi jokie išskirtiniai darbininko gebėjimai, todėl jie apskritai lieka neaktualizuoti. Darbininko susvetimėjimas su savimi taip pat pasireiškia ir tuo, kad gamindamas tik produkto dalį jis dirba ne sau, o kapitalistui, kuriam ir priklauso atskirų darbininkų sukurta prekė, turinti vertę. *Šis faktas nėra priklausomas nuo to, kad kapitalistas perka ne vieną darbo jėgą, bet 100, sudaro sutartį ne su vienu darbininku, o su 100, tarpusavyje nepriklausomų darbininkų. Kapitalistas gali panaudoti šiuos 100 darbininkų ir neįvesdamas tarp jų kooperacijos. Vadinasi, jis apmoka 100 savarankiškų darbo jėgų vertę, o ne kombinuotos 100 darbininkų darbo jėgos vertę* (Marx 2009: 421).

Kitais tariant, darbininkai, gaminantys atskiras dalis tam pačiam produktui, sukuria jam pridėtinę vertę kaip išbaigtam produktui, tačiau ši pridėtinė produkto vertė priklauso kapitalistui, nes jis samdo produktą gaminančius darbininkus.

3. Susvetimėjimas su kitais. Individai yra tarpusavyje susieti tik gamybiniais, o ne asmeniniais santykiais. Darbininkai, turintys kainą, yra prekės, kurios reikalingos vienas kitam tik kaip gamybos produktų gamintojai ir vartotojai.

Darbininko darbas priklauso ne nuo jo paties, bet nuo jo gaminamos produkcijos paklausos. Įteisinus laisvąją rinką, vidinę ir išorinę konkurenciją, produkcijos paklausa gali didėti arba mažėti. Mažėjant paklausai, kapitalistas mažina darbininkų skaičių, taigi darbininkas bet kada ga-

li netekti darbo. Darbininką galima lengvai pakeisti kitu darbininku, nes jo darbas nereikalauja ypatingų gebėjimų, todėl kapitalistas moka jam menką piniginių atlygį, kuris yra apskaičiuojamas pagal atliekamo darbo laiką. Dėl to darbininkas niekada nesukaupia papildomų pinigų. Netekęs darbo jis praranda galimybę tenkinti būtiniausius savo poreikius. Pinigų kaupimas priklauso kapitalistams.

Kai darbininkai pagamina produktą, kapitalistas prie realios produkto kainos, kuri susidaro įvertinus visas sąnaudas, skirtas šiam produktui pagaminti, dar įskaičiuoja ir pridėtinę vertę, kuri jam leidžia kaupti pelną bei dar labiau plėsti kapitalą. Taigi kuo daugiau darbininkas pagamina, tuo daugiau kapitalistas turtėja.

Veikiant konkurencijai ir laisvajai rinkai, kapitalistai, išnaudodami darbininkus, stengėsi sukaupti kuo didesnę kapitalą, niekas nesirūpino darbininkų darbo sąlygomis, todėl jie dirbdavo ne tik už menką atlygį, bet ir labai sudėtingomis sąlygomis. Darbininkų klasei priklausė ne tik suaugusieji (vyrai ir moterys), bet ir vaikai. Vaikams buvo mokamas mažiausias piniginių atlygis. Vyrai uždirbdavo daugiausia.

Gamybos priemonės ne visose valstybėse buvo išsivysčiusios vienodai, todėl labiau savo gamybos priemones išvysčiusios valstybės konkuravo su vietiniais kapitalistais. *Universalios konkurencijos padedama ji privertė visus individus įtempti visą savo energiją. Kur tik galėjo, ji naikino ideologiją, religiją, moralę ir t. t., o kur ji to negebėjo padaryti, ji pavertė jas aiškiu melu. Ji pirmą kartą sukūrė pasaulinę istoriją ta prasme, kad kiekvienos civilizuotos šalies ir kiekvieno jos individo poreikių patenkinimą padarė priklausomą nuo viso pasaulio ir panaikino anksčiau natūralų atskirų nacijų uždarumą* (Markas, Engelsas 1974: 50). Ši sudėtinga darbininkų padėtis paskatino darbininkų judėjimo atsirastį. Formavosi mokslinės socializmo, komunizmo, romantizmo, humanizmo bei filantropinės teorijos, siekiančios sušvelninti ar panaikinti šią žmonių tarpusavio susvetimėjimo apraišką.

1. Komunistai teigė, kad darbininkai turi kantriai laukti, kol jų klasė bei gamybinės jėgos pasieks tokį išsivystymo lygį, kad darbininkai taps laisvi nuo kapitalistų.

2. Romantikai naikino mašinas, kurias jie laikė žmogaus ir gamtos naikintojomis.

3. Humanistai, apeliuodami į žmogų kaip savaiminę vertybę, siūlė pagal galimybes užglaistyti esamus kontrastus. Jie nuoširdžiai gailėjosi

darbininkų, atsidūrusių apgailėtinoje situacijoje, bei smerkė besaikę kapitalistų tarpusavio konkurenciją.

4. Filantropai siūlė visiškai neįmanomus dalykus. Jie teigė, kad, norint išsaugoti kapitalistinį darbo pasidalijimo pobūdį, įmanoma panaikinti susiformavusi klasinį antagonizmą ir visus paversti kapitalistais.

K. Marxas susidariusią antagonistinę situaciją vertino nevienareikšmiškai. Jis kritikavo kapitalistus ir kartu teigė, kad esama padėtis yra naujos socialinės formacijos atsiradimo sąlyga. Jis atstovavo komunizmo ideologijai, tačiau, skirtingai nei komunistai teoretikai, teigė: *Žinant, kaip vystosi istorija bei regint proletariato kovas, jiems nereikia ieškoti jokios mokslinės tiesos savo galvose; jiems reikia tiesiog matyti, kas dedasi prieš akis, ir tapti tikrų įvykių skleidėjais. Kadangi jie ieško mokslinių tiesų ir išgalvoja įvairias sistemas, kadangi jie patiria tik beprasidedančius darbininkų pasipriešinimus ir skurde mato tik skurdą, jie nepastebi tos seną sistemą griaušančios revoliucinės jėgos. Bet jeigu pastebėta mokslinė tiesa tampa pamatu tikram istoriniam judėjimui, ji nustoja būti doktrina ir tampa revoliucine jėga* (Маркс 2009: 89).

K. Marxo loginė išvada buvo ta, kad dėl gamybinių jėgų išsivystymo bus galima pagaminti produkcijos, galinčios patenkinti visų poreikius, tačiau dėl menkai gaunamo atlyginimo arba negaunant jokių pajamų, daugelis žmonių negalės vartoti šios produkcijos. Taip bus pažeistas kapitalo cirkuliacijos principas, ir kapitalas pats save sunaikins.

Nevaldoma konkurencija bus monopolinio kapitalo susiformavimo sąlyga. Dėl vis didėjančio darbininkų skaičiaus, kurie priklauso nuo visuomenės, mažuma tapusių stambiųjų kapitalistų, dar labiau sustiprės antagonistinis santykis. Tuomet visame pasaulyje dominuojanti darbininkų klasė įvykdys socialinę revoliuciją, kuri suformuos visiškai naują socialinę sambūvio formą, kokios dar istorijoje nėra buvę. Visi taps laisvi ir lygūs, ko iki tol negalima buvo padaryti, nes menkas gamybinių jėgų išsivystymas nebūtų galėjęs patenkinti visų individų materialinių poreikių. Siekiant, kad visi galėtų būtų lygūs ir laisvi, būtina panaikinti valstybę kaip socialinę formą ir joje egzistuojančią privatinės nuosavybės formą, taip panaikinant ir klasinį darbo pasidalijimą, kuris suskirsto individus į klases ir juos tarpusavyje supriešina.

Ši nauja socialinio sambūvio forma, pasak K. Marxo, taps pirmuoju atspirties tašku visiškai kitokiai visuomenės istorijos raidai, kurios vystymasis priklausys jau ne nuo ekonominių veiksmų, bet nuo žmogaus sąmoningumo, prasidėti.

G. W. F. Hegelio ir K. Marxo skirtingo teorinio pagrindo, determinuojančio visuomeninių santykių raidą, pasirinkimas atitinkamai paveikė jų požiūrį į abiejų vartotas tokias sąvokas, tokias kaip mintis, veikla, šeima, nuosavybė, valstybė.

G. W. F. Hegeliui socialinių santykių raidos pagrindinė varomoji jėga buvo racionalėjanti ir laisvėjanti subjekto mintis, per kurią absoliuti dvasia susitaiko su savimi ir pasiekia tobulą bei išbaigtą formą, K. Marxui priešingai – tai nuo jokio metafizinio pagrindo nepriklausanti ir savarankiškai besiplėtojanti praktinė (materialinė) žmonių veikla, įgalinanti panaikinti istoriškai susiklosčiusį žmonių tarpusavio susvetimėjimą.

Šeimą G. W. F. Hegelis traktavo dvasiškai, kaip meilės jausmo išraišką, K. Marxui šeima buvo išimtinai materialus reiškinys, veikiantis pagal reprodukcinis ir darbo santykius.

Nuosavybę G. W. F. Hegelis siejo su racionalumu, kuomet tiek pats subjektas, tiek gamta per subjekto mintį tampa neatsiejami nuo absoliučios dvasios. Nors G. W. F. Hegelis ir siūlė koreguoti privačios nuosavybės įgijimo kiekį, tačiau jos panaikinimo nesiekė, nes tokiu atveju jis būtų paneigęs gamtos, subjekto ir absoliučios dvasios tapatumo galimybę, o kartu ir visą savo socialinę teoriją.

K. Marxas nuosavybę siejo su materialinių poreikių patenkinimu, kurie nulėmė žmonių tarpusavio susvetimėjimą. Nuo gamybinių jėgų išsivystymo lygio priklausė socialinė formacija ir kiekvienoje jų egzistuojantis atitinkamas susvetimėjimo pobūdis. Stambiosios pramonės aprobeutoje socialinėje formacijoje žmonių tarpusavio susvetimėjimo mastas pasiekia kulminaciją, nes gamybos priemonių išsivystymo lygis yra pakankamas, kad būtų galima patenkinti iš esmės kiekvieno materialinius poreikius, tačiau dėl nuosavybės egzistuojanti klasinė nelygybė neleidžia to padaryti. Todėl, pasak K. Marxo, tik nuosavybės panaikinimas įgalintų pašalinti žmonių tarpusavio susvetimėjimą.

Valstybės egzistavimą G. W. F. Hegelis siejo su absoliučios dvasios galutine ir tobula išraiška, nes tuomet piliečiai turi aukštesnę tikslą nei jų pačių asmeninis interesas. K. Marxas priešingai – neturėjo dvasinių aspiracijų, jis apeliavo į žmogaus materialinės gerovės sukūrimą, panaikinant klasinę nelygybę. Valstybę jis siejo su valdžios egzistavimu, o tai jau *a priori* ir yra klasių egzistavimas. Pasak K. Marxo, tik paneigus valstybę visi gali tapti laisvi ir lygūs.

LITERATŪRA

- Hegel G.W. F., 1997: *Dvasios fenomenologija*. Vilnius: Pradai, p. 326–327.
- Hegel G. W. F., 2000: *Teisės filosofijos apmatai*. Vilnius: Mintis, p. 103.
- Markas K., Engelsas F., 1974: *Vokiečių ideologija*. Vilnius: Mintis, p. 24.
- Marx K., 2009: *Kapitalas*. I tomas. Vilnius: Vaga, p. 421.
- Markas K., Engelsas F., 1974: *Vokiečių ideologija*. Vilnius: Mintis, p. 50.
- Маркс К., 2009: *Ницета Философии*. Москва: Либроком, с. 89.
- Маркузе Г., 2000: *Разум и Революция*. Санкт-Петербург: Владимир Даль, с. 223–224.
- Маркузе Г., 2000: *Разум и Революция*. Санкт-Петербург: Владимир Даль, с. 370.

THE RELEVANCE OF ALIENATION CONCEPT IN SOCIAL THEORY OF KARL MARX AND GEORG WILHELM FRIEDRICH HEGEL

Aneta Rostovskytė

Summary

The present article discusses social theory of K. Marx and G. W. F. Hegel, in which alienation concept is inevitably found, because in the context of this concept they described the principle of functioning of social relations. On the basis of the same historical method, which they treated as a reliable and objective one because of empirical factuality of the method, they both examined the same public relations that historically existed. However, they arrived at completely different conclusions about what is the basis of functioning of social relations. G. W. F. Hegel finds social relations within the framework of metaphysics, as a history of absolute spirit. K. Marx sees them completely on the contrary – as economic, material factors dependent history of social development. Understanding of social relations functioning basis appearing in the light of this binary opposition principle led to completely different G. W. F. Hegel and K. Marx interpretation perspective of social relations.